

Annona Nova XI.
A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2020

Szakmai lektorok:

András Csaba, Bagi Zsolt, Barabás Gábor, Boros Julianna,
Bosák Levente, Hornyák Árpád, Maczelka Csaba,
Milbacher Róbert, Pilkhoffer Mónika, Sári B. László,
Tuboly Ádám, Zsidó András Norbert

A kiadvány a Nemzeti Tehetség Program támogatásával jött létre
NTP-SZKOLL – 19-0050

Kiadó: Kerényi Károly Szakkollégium
Felelős kiadó: András Csaba

Szerkesztő
Kömüves Dániel

Olvasószerkesztők
Csabay István, Fenyő Dániel, Flach Richárd, Ignác Ágoston,
Kiss Georgina, Ónya Balázs, Radnai Dániel Szabolcs, Szabó Bianka,
Zsupos Norbert

Borítóterv
Simor Kamilla

Borítófotó
Heiter Bence

Tördelés
Vértesi Lázár

Nyomdai kivitelezés
Virágmandula Kft.

ISSN: 2061-4926

© A szerzők, 2020
© A szerkesztők, 2020

Minden jog fenntartva.

Tartalomjegyzék

Bozsoki Petra: Előszó	7
Tér	13
Bevezető	15
Berger Viktor: A köd térélménye	19
Csabay István: A társadalmi nyilvánosság politikai ereje a XVIII. századi Lombardiában. Az <i>Il Caffè</i> folyóirat politikai programja és hatalomgyakorlási stratégiái	29
Radnai Dániel Szabolcs: „Ennél kellemetesebb vidék nem csak házánkban, de egész Európában sincsen.” A földrajzi tér nemzetiesítése 19. századi Balaton-útikönyvekben	47
Orsós György: A lokalitás és nemzetállam-építés Pécsen és Szarajevóban az utcanevek változásainak tükrében	65
Várdai Levente: Leventeképzést végző cserkészcsapatok. A cserkészlevente keret létszáma, kiterjedése és szabá- lyozása a cserkész irattár forrásai alapján	77
Lukács Laura Klára: Hergé párhuzamos földrajza. Világ- alkotás és geopolitika a Tintin-képregényekben	91
Karácsonyi Krisztina: Nyelvi ideológiák és a romani nyelv (használatának) terei egy baranyai falu oláh cigány közösségében	105
Történelem és társadalom	123
Bacsa Ildikó Eszter: Nőideálok a magyar filmhíradókban (1945–1949)	125
Ignác Ágoston: Salamon király Szent Györgynek tett fogadalma	141

Raposa Vivien Kitti: Keresztény, nemzeti, antiszemita jelszavak nevében. A Turul és Emericana pécsi korporációinak tevékenysége a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemen a Horthy-korszakban	153
Kömüves Dániel: A társadalom szubjektív reprezentációi két pécsi vállalkozás tükrében	169
Recenziók	185
Jaksa Csaba: Class struggle instead of racial struggle – Asad Haider, <i>Mistaken Identity: Race and Class in the Age of Trump</i> (London: Verso, 2018)	187
Ónya Balázs: Variációk igazságra – Kocsis László, <i>Az igazság elméletei</i> (Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2018)	199
Rezümék	211
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjai a 2019/2020-as tanévben	223
A Kerényi Károly Szakkollégium mentorai a 2019/2020-as tanévben	224

A lokalitás és nemzetállam-építés Pécsen és Szarajevóban az utcanevek változásainak tükrében

Bevezetés

Szarajevó és Pécs összehasonlítása kétségkívül igen problémás, az, hogy egy dolgozatban szerepelnek gyakorlatilag esetleges. Azonban sok szempontból nagyon hasonló helyzetű történeti régióban való fekvésük összehasonlíthatóvá teszi őket – még ha csak nagy vonalakban is. Dolgozatom célja tehát inkább egyfajta „kísérleti” kutatás prezentálása, melyben arra kerestem a választ, hogy miféle kapcsolat feltételezhető a nemzetállam és a lokalitás között. Kutatásom eredménye azt mutatja, hogy a nemzetállam-építés folyamatában mindkét városban egyszerre jelentek meg a lokális identitás termelésére tett kísérletek és a nemzeti kánonhoz tartozó (nagy többségében kommemoratív) nevek, azaz számomra úgy tűnik, hogy a lokalitás és a nemzetállam viszonya nem kezelhető teljes egészében egymás ellentétéként. A dolgozat további részében ezt igyekszem bizonyítani.

Elméleti keret

A lokalitás és a nemzetállam fogalmainak szembeállítását – az ezredforduló környékén, a globalizáció témájában meghatározó teoretikus – Arjun Appadurairi elmélete alapján teszem. Appadurairi antropológiai kiindulópontból vizsgálja a globalizációt, s e szemszögből határozza meg a nemzetállam, lokalitás és szomszédság fogalmakat is. Tiszta definíciókkal ugyan adós marad, de tanul-

mánya¹ alapján az alábbi módon körvonalazhatjuk ezeket. Nemzetállam alatt olyan entitást ért, amely a nemzeti lét egyenletes, folyamatos homogén terét hozza létre, miközben olyan, ezekből „kitüremkedő” területeket is teremt, amelyek az állami ceremóniákat, felügyeletet, fegyelmezést és a mozgósítást szolgálják – egyszóval a homogén terület feletti hatalmat biztosítják. Lokalitáson olyan fenomenológiai minőséget ért, amely a kapcsolatokban, kontextusokban nyilvánul meg: cselekvőerőben, társulási hajlamban, reprodukivitásban, amely az érzelmek struktúrája, a társadalmi élet sajátossága és egy pozicionált közösség ideológiája. A szomszédság [*neighborhood*] pedig olyan „élővilág”, amely a közösség számára felmérhető, értelmezhető, és a lokalitással szemben reális, azaz fizikai vagy virtuális módon ténylegesen létező társadalmi forma.² Appadurai elképzelése erősen kötődik Henri Lefebvre konstruktivista elméletéhez. Ugyanis a fenti fogalmak közül egyet sem feltételez adottnak, hanem azokat a társadalmi termelés eredményének veszi. E folyamat alapját azonban – eltérően Lefebvre-től, aki a marxi termelési módokat tette e termelés alapjává³ – a kulturális kontextustermelésben látja. A kontextus teremt a szomszédságból lokalitást. Ez nyújt a cselekvéseknek (értelmezési) keretet és helyzetet, továbbá az önidentifikációban is fontos szerepet játszik (a „mi” és a „mások” diszkurzív elképzelésében). S épp e folyamat, amelyben Appadurai szerint a lokalitás és a nemzetállam szembeállítható, ugyanis ez utóbbi a kontextustermelés kisajátítására tör, és célja pusztán olyan szomszédságok fenntartása, amelyek a szolgálatkész nemzethű állampolgárokat mint egyszerű humánerőforrást termelik ki. Azonban a lokalitás és a nemzetállam ellentéte nem pusztán a globalizáció korára feltételezhető, hanem például a XIX. század konzervatív

¹ APPADURAI, Arjun, „A lokalitás teremtése”, *Regio* 12, 3 sz. (2001): 3–32.

² Uo. 8.

³ LEFEBVRE, Henri, „Die Produktion des städtischen Raums”, *AnArchitektur*, Hozzáférés: 2020. 07. 08. http://anarchitektur.org/aa01_lefebvre/aa01_lefebvre.pdf

kritikája is erre hívja fel figyelmünket. Az ellentétet e kritika a közösség és a társadalom fogalmak szembeállításával ragadja meg.⁴

A kérdéskör vizsgálatára számtalan módszer kínálkozik, én e dolgozatban az utcanevek elemzése mellett döntöttem. Fontos leszögezni, hogy az utcanevek a lokalitás bonyolult termelési/teremtési/fenntartási folyamatában csak igen minimális szerepet tölthetnek be, de mégis úgy tűnik, hogy a kérdéskör vizsgálatában hasznunkra válhatnak, hiszen a helyi emlékezetben és identitás-építésben fontos szerepet töltenek be.⁵

Módszertan

Kutatásom során pusztán a két város központi városrészének (Pécs belvárosa (n=48), Szarajevó Centar nevű városrésze (n=135)) utcaneveit vizsgáltam. Pécs esetén a nemzetépítés korszakának a dualizmus korát tekintettem, míg Szarajevó esetén a Jugoszlávia felbomlása utáni korszakot. Pécs utcaneveinek történeti vizsgálatát és adattárát Pesti János 2013-as munkája nyújtja,⁶ míg Szarajevó esetén a városrész által használt videómegosztó oldalra⁷ feltöltött adatait használtam, mivel úgy gondoltam, hogy ezen forráshasználat által közelebb kerülhetünk a hivatalos hatalmi narratíva megismeréséhez. Szarajevó esetén teljes utcanévtörténeti vizsgálat nem állt rendelkezésemre, ezért csak az ostrom alatti, illetve azt követően megváltoztatott neveket vizsgálhattam.⁸

Az utcaneveket az alábbi – a nevek előzetes megismerése után általam létrehozott -kategóriákba soroltam: lokális, lokális-emlékezeti, városi, nemzeti, államszocialista, nemzetközi és vallá-

⁴ NISBET, Robert, *Konzervativizmus: álmom és valóság*, ford. BECK András (Pécs: Tanulmány, 1996)

⁵ GYÁNI Gábor, „Város és az imaginárius történelem”, *Irodalmi szemle*, 56, 6. sz. (2013): 8–20.

⁶ PESTI János, *Pécs utcanevei 1554–2004* (Pécs: Kronosz Kiadó, 2013)

⁷ <https://www.youtube.com/channel/UCBWgewoUjqDBEW4kEnh78OA>

⁸ <https://zis.ks.gov.ba/ulice>

si. A lokális kategóriába azok a nevek kerültek, melyek az utca valamely konkrét fizikai adottságára utalnak, a lokális-emlékezetibe azok, amelyek az utca valamely történeti, manapság már nem jelenlévő adottságára utaltak. A városi abban különbözik a lokális kategóriától, hogy a referenciájának az utcához semmilyen köze nincs, hanem a város egészének valamely jellegzetességét, fontosabb alakját reprezentálja. A nemzeti kategóriába azok a toponímák kerültek, amelyek a nemzeti, történelmi kánonban töltenek be szerepet, illetve az államtér különböző helyeit jelentik (pl. Mostarska utca). Államszocialista csoportba kerültek azok a nevek, amelyek a szocialista korszak hivatalos államideológiáját reprezentálták (pl. Sztálin utca, Trg Oktobra). A nemzetközibe azok a nevek kerültek, amelyek vagy nemzetközi helyszínt, vagy nemzetközi személyt jelenítenek meg. A vallásos kategóriába pedig azok, amelyek valamely valláshoz kötődő eszméről, intézményről, személyről kapták nevüket. Szarajevó esetén indokolt volt egy külön jugoszláv kategória megkülönböztetése is. Egy utca természetesen több kategóriába is kerülhetett, úgymint például a Ferencesek utcája, mivel a név egy vallási és helyben álló objektumra utal.

Eredmények

Pécs utcaneveinek korszakunkat érintő változtatására 1864-ben került sor.⁹ Ezelőtt az utcaneveket alapvetően két kategóriába lehetett osztani: a lokálisba (76%) és a vallásosba (38%). A lokális nevek leginkább valamely központi funkcióval bíró tevékenységre, vagy az adott hely valamely természeti jellegzetességére utaltak: pl. Halpiarcz tér, Felső Molnár utza, Pósta utcza, Főtér, Virág utca, Aloe utcza, Vízfolyás utca. Az 1864-ben történt utcanévredezés meglehetősen komoly változásokat hozott. A nemzeti kánonba tartozó nevek ekkor jelentek meg, s az utcanevek egy

⁹ PESTI, *Pécs utcanevei*, 53.

negyedét ilyen nevek adták (Kazinczy, Kisfaludy, Vörösmarty stb.). Szintén ekkor kerültek be olyan nevek (17%), amelyek a város fontos történelmi szereplőit jelenítették meg: Perczel Miklós, Szepesy Ignác, Király utca. Az új típusú nevek megjelenése legfőképp a lokális és a vallásos nevek számának jelentős csökkenésével járt, ezek aránya 35%-ra és 19%-ra csökkent.

Szarajevóban a bosnyák nemzetépítés azonban egész más előzményekkel rendelkezik. Az utcanevek közel kétharmada jugoszláv eredetű volt, ezek azok, amelyek egyéb délszláv nemzetek személyeihez, földrajzi helyeihez kötődtek (pl. JNA, Jug Bogdana, Nemanjina, Lovćenska, Kordunska). Az utcanevek közel egy ötödét tették ki az államszocialista nevek (pl. Proletarska Brigada, Trg Oktobra, Roze Luksemburg). Lokális, lokális-emlékezeti, városi és vallásos nevek szinte teljesen hiányoztak ekkoriban az utcanevek közül. Az utcanév változtatások 1993-tól indultak meg, és egy 15 fős, többségében bosnyák, kisebb részben horvát bizottság irányította az átalakításokat¹⁰. A változtatások hatására a marxista nevek szinte teljesen eltűntek. A nem bosnyák délszláv nemzeti nevek közül, ami maradt, többségében horvát kötődésű volt. A változtatások során közel 50%-ra nőtt a bosnyák (etno)nacionalista nevek aránya. Az eltűnt nevek helyébe pedig főként lokális (14%), lokális-emlékezeti (24%), városi (13%) és vallásos (11%) nevek kerültek.

A nemzetállamban kontextualizált lokalitás

A nemzetállam-építés mindkét városban magával hozta a nemzeti kánon bekerülését az utcanevekbe. A lokális nevek Pécsen továbbra is meghatározók maradtak, míg Sarajevóban ekkor jelentek meg újra.

¹⁰ ROBINSON, Guy M. and ENGELSTOFT, Sten and POBRIC, Alma, „Remaking Sarajevo: Bosnian nationalism after the Dayton Accord”, *Political Geography* 20, 8. sz. (2001): 957–980, 966.

A dualizmus kori magyar nacionalizmus az ország összes városában „kihelyezte” saját névanyagát az 1870-es évektől fogva.¹¹ Hogy ekkor jelentek meg az olyan nevek, amelyek a városi történelem egy-egy jelentősebb alakjának emlékezetét szolgálták, úgy vélem arra világít rá, hogy a korszak a kontextustermelés módjában is komoly változást okozott.

Egyrészt – miként arra Gyáni rávilágít – a nacionalizmus egyúttal járt az utcanevek „történelmiesítésével” is.¹² Ezelőtt pusztán egyetlen konkrét történelmi szereplő kapott helyet az utcahálózatban, Mária Terézia, a Teréz utcában. De az hogy a Teréz utca épp róla kapta a nevét inkább csak feltételezés, amely abból indul ki, hogy a pécsiek hozzá kötötték a szabad királyi városi rang elnyerését.¹³ 1864 után azonban megjelentek az ilyen típusú kommemoratív névadások is, és ami a lokális történelmi alakokat illeti, jellemzően olyan személyek kaptak így helyet, akik jelentősége az egész városra kiterjedt: Majláth György Baranya megye főispáni helytartója volt,¹⁴ Scitovsky János püspök, aki saját költségén jelentette meg 1845-ben Haas Mihály „*Baranya*” című munkáját, hozzá köti a Szent Mór kultusz, valamint négyszer is járt Ferenc Józsefnél az aradi vértanúk védelmében, illetve több embert menekített meg Haynau vésztörvényszéke elől.¹⁵ A Király utca pedig Király József pécsi püspökről kapta a nevét, aki jelentős humanitárius tevékenységet folytatott, továbbá alapítványt hozott létre annak érdekében, hogy augusztus 29-én, a mohácsi csata emléknapján, minden évben tartsanak misét.¹⁶ Váradi Antal Pécsen járt iskolába, majd később az országos színművészeti akadémia igazgatója lett.¹⁷ Munkácsy Mihály a róla elnevezett utcában lakott több alkalommal is.¹⁸

¹¹ GYÁNI, „Város és az imaginárius történelem”, 15.

¹² Uo., 14.

¹³ PESTI, *Pécs utcanevei*, 382.

¹⁴ Uo., 266.

¹⁵ Uo., 370.

¹⁶ PESTI, *Pécs utcanevei*, 253.

¹⁷ Uo., 399.

¹⁸ Uo., 307.

De nem pusztán a fent említettek miatt gondolom azt, hogy a kontextustermelés megváltozott e korban. Azt is feltételezem, hogy a névadás e változásával egyben a város és a nemzetállam kontextusai közötti kapcsolat is megváltozott. Ugyanis a fent említett szereplők nem pusztán a helyi, hanem az országos életben is jelentőséggel bírtak. S e kettős kötődésük kapcsolatot teremt a lokalitás és a nemzetállam között.

Gyáni az utcanévadások nemzetiesítését a már idézett tanulmányában a lokalitás és a nemzetállam ellentétéként sugalmazza, azonban én inkább hajlanék afelé, hogy – legalábbis a nemzetépítés kezdetén – inkább valamiféle „közelítésről” van szó. Ezt lát-szik erősíteni Takáts József azon felvetése is, miszerint a nemzeti-esítő-egységesítő folyamatnak nem csak az állam, hanem például a helyi elit is a részese.¹⁹

A lokális identitás fent bemutatott alakítása mellett azonban a nemzeti kánon nevei fokozatosan egyre nagyobb teret nyertek, a századforduló környékén az új nevek szinte csak ilyenek voltak: pl. Eötvös, Rákóczi, Bercsényi. Fontosnak tartom azt is megemlíteni, hogy a város legfontosabb terei ekkor még hol nemzeti, hol lokális nevet viseltek: Széchenyi, Jókai, Majláth és Scitovsky.

Szarajevóban a nemzetállam és lokalitás közötti köztes kontextus nehezen tisztázható, lévén, hogy a város az újonnan létrejött Bosznia-Hercegovina fővárosa. Ebbe a kategóriába tehát csak azokat a neveket soroltam, amelyeket a hivatalos magyará-zat valamely, a helyi életben fontos szerepet elfoglalóként hatá-rozott meg és nem emelte ki azok nemzeti jelentőségét. Például: Vefik Karabdić a Szarajevói Egyetem Mérnöki Karának volt az oktatója, Đoko Mazalić a Szarajevói Nemzeti Múzeum kurátora volt, Reuf és Muhamed Kadić Szarajevó építészetében hagytak jelentős nyomot. A lokális nevek nagy részét döntően a „loká-lis-emlékezeti” kategóriába soroltam, hiszen ezek olyan gazda-sági tevékenységekre, vagy olyan fontosabb családokra utalnak,

¹⁹ TAKÁTS József, „A tér és az idő nemzetiesítése és az irodalmi kultuszok”, *Regio* 15, 3. sz. (2004): 71–81, 76.

amelyek már nem, vagy csak ritkán jellemzők az adott utcára, mivel főként az ottomán periódusban, kisebb részben pedig az osztrák-magyar uralom alatt alakultak ki. E nevek száma, mint már korábban utaltam rá, jelentősen emelkedett az ostrom kezdete után. Nemkülönben nőtt a bosnyák nacionalista nevek aránya is. Úgy látszik tehát, hogy itt is a pécsi példához hasonlatos minta alakult ki: a nemzeti és a lokális identitás is fontos helyet kap a városszövetben.

E ponton úgy tűnik, hogy a nemzetállam-építés és a lokalitás nem egymás ellentétei, hanem épp egymással kölcsönös viszonyban állnak.

A lokalitás és nemzetállam valós történeti ellentéte

Vizsgálódásom során meglepett, hogy az Appadurai által felvázolt lokalitás – nemzetállam ellentét jóval inkább a szocialista periódusokra tűnik igaznak, semmint az xy periódusra. Ugyanis ebben a korszakban volt Pécsen a legmagasabb azoknak a neveknek a száma, amelyek a nemzeti kánonból származnak, és arányait tekintve a legalacsonyabb a lokális neveké. A város tereinek nemzetiesítése is ekkor fejeződött be, 1948-ban a Scitovsky tér Szent István tér lett, 1947-ben pedig a Majláth teret nevezték át Kossuth térre. Fontos persze megjegyezni, hogy a bővülés valószínűleg a korábbi nemzeti kánon kiegészítése volt a szocialista kultúrpolitika által (is) fontosnak tartott szereplőkkel, s olvasatuk valószínűleg inkább „progresszív nemzeti” volt, amelyben a mindenkor magyar (szociális) rezisztencia hagyományát igyekeztek előtérbe állítani, ahogy ezt a következő utcanévek is igazolják: Kossuth, Petőfi, Esze Tamás, Hunyadi János, Bem, Sallai, Kulich Gyula, Geisler Eta. 1956-ig megjelent a városszövetben a nemzetállamon is túlmutató szocialista keretrendszer a Sztálin, Molotov, Ibarruri, Zetkin Klára nevekkel.

A helyzet Szarajevóban sem különbözött a lokalitás látványos háttérbe szorítását illetően, azzal a különbséggel, hogy forradalom

híján a nemzetközi munkásmozgalmi nevek a rendszer legvégéig megmaradtak. Ami igen feltűnő az a jugoszláv nevek túlsúlya (az eltüntetett nevek 60%-a volt ilyen). Ebben vélhetőleg az egyik releváns tényező az volt, hogy a város a korszakban a jugoszlávizmus mintájaként szolgált.²⁰ A háború után mintha szimbolikus szuverenitását is elnyerte volna a város,²¹ s úgy tűnik elkezdett saját, de egyben etnonacionalista narratívát is termelni.

A lokalitás és a nemzetállam összefonódása?

Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem folytatódott Szarajevóban a jugoszláv gyakorlat egy olyan időszakban, amelyben a nemzet(állam)i identitás uralkodó volt, s szükségszerűnek is tűnt. Vajon miért növekedett jelentős mértékben a lokális nevek aránya? Úgy gondolom, hogy még ha nem is szándékosan, de ezek a folyamatok mégiscsak a nemzetállami keretrendszerbe illeszkednek. Azt feltételezem, hogy a lokalitás és a nemzetállami nacionalista kontextus ebben az adott történeti helyzetben teljesen összefonódott, és a nemzeti célok megvalósításához szükséges volt egy erősebb lokális identitás kitermelése.

A lokalitás és a nacionalizmus összefonódására jó példa az utcanévek etnikai tartalmának vizsgálata Szarajevó és Kelet-Szarajevó határán. Mirjana Ristic 2018-as térképe (1. ábra) alapján egyértelmű, hogy az etnikai elhatárolódás meghatározó logikája az utcanévadásnak: a névadás etnikai tartalma és a városrészek határai fedik egymást.²² A bosnyák háború egyik legfontosabb tét-

²⁰ PEDROTTI, Kate Meehan, „Yugoslav Unity and Olympic Ideology at the 1984 Winter Olympic Games” in szerk. GRANDITS, Hannes and TAYLOR, Karin, *Yugoslavia's Sunny Side: A History of Tourism in Socialism (1950s–1980s)*, 335–364 (Budapest: Central European University Press, 2010)

²¹ VÖ: A. GERGELY András, „Térhasználat és szimbolikus szuverenitás”, *Tér és Társadalom* 29, 2. sz. (2015): 19–42.

²² RISTIC, Mirjana, *Architecture, urban space and war* (Darmstadt: Palgrave Macmillan, 2018), 139.

je épp Szarajevó volt, a territoriális uralom megszerzése. Ebben a kontextusban tehát nem meglepő, hogy maga a konkrét fizikai hely, a szomszédság is felértékelődik a nemzet számára. Az ostrom során megindul a szimbolikus térfoglalás, a város jugoszláv jellegének háttérbe szorítása és bosnyák arculatának kialakítása, ami egyben azt is jelentheti, hogy a lokális és a nemzeti identitás ez esetben összeolvad. Ugyanis a lokális nevek már egyáltalán nem rendelkeznek valós referencialitással, hanem pusztán egy történelmi korszakra utalnak: legfőképpen a város ottomán korszakára. Ez a konstruált tradicionalitás összecseng Eric Hobsbawm elméletével a nacionalizmus és a tradíció tömegtermelésének kapcsolatáról.²³ Az egyéb, például az ostromra emlékeztető nevek (pl. Zeleni Beretki – zöld sisakok), vagy a vallásos nevek szintén a bosnyák nacionalizmust szolgálják, ugyanis a vallás²⁴ és a háború kulcsfontosságú elem a jelenlegi bosnyák nemzetépítési projektben.²⁵ Úgy tűnik tehát, hogy még a lokális, vagy a nacionalizmus szempontjából semlegesnek tűnő nevek is annak termelésébe olvadnak be.

Azt feltételezem, hogy a nemzetállam és lokalitás fent említett ellentéte már nem valósul meg, hanem épp, hogy teljesen összefonódik, ezt látszik igazolni Appadurai azon tétele is, miszerint „a modern nemzetállam egyre nagyobb erőfeszítést tesz, hogy minden szomszédságot az állampolgári kötelezettség és hovatartozás formái alapján határozzon meg”.²⁶

²³ HOBSBAWM, Eric, „Tömeges hagyománytermelés: Európa 1870–1914”, in szerk. HOFER Tamás és NIEDERMÜLLER Péter, *Hagyomány és hagyományalkotás*, 127–197 (Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport, 1987)

²⁴ GARDE, Paul, *Balkáni beszéd (szavakról és emberekről)* (Debrecen: Kairosz Kiadó, 2008), 206.

²⁵ Ennek bővebb tárgyalására nem bocsátkozom, talán az is elég, ha a városközpontban fekvő Veliki Park példáját hozom fel, ami az ostrom okozta helyi és a háború (a tér konkrétan a srebrenicai mészárlás egyik anekdotáját örökíti meg) nemzeti áldozatiságát állítja középpontba.

²⁶ APPADURAI, „A lokalitás teremtése”, 16.

Összegzés

Dolgozatom célja annak a kérdésfelvetésnek a bemutatása volt, hogy milyen kapcsolat feltételezhető a lokalitás és a nemzetállam-építés között. Ezt a két város központi városrészeinek, azok utcaneveinek elemzésén keresztül igyekeztem megválaszolni, és eredményeimet Arjun Appadurai elméletén keresztül értelmeztem.

Úgy találtam, hogy a nemzetépítés mindkét városban együtt járt a lokalitás erősítésével/megváltozásával. Azonban Pécs esetében ezt egy, a nemzetállam és a lokalitás közötti köztes kontextus létrejöttéként, míg Szarajevó esetében a lokalitás és a nemzetállam összefonódásaként értelmeztem. Ez alapján tehát úgy tűnik, hogy a nemzetállam-építésnek egyáltalán nem magától értetődő módja a lokalitás ellenében működni, elnyomni azt.

Függelék

1. ábra: Az utcanevek etnikai tartalma, illetve Szarajevó és Kelet-Szarajevó határa

Forrás: Ristic, Architecture, urban space and war, 139